

Nr 420

Av herr **Ohlin m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 55, med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m.*

Genom de senaste årtiondenas inflation har försäkringstagarna åsamkats väldiga förluster, uppgående till flera hundra miljoner kronor årligen. Inflation förlusterna för livförsäkringsbolagens sparare har under perioden 1947—1956 beräknats till 3,4 miljarder kronor. Genom penningvärdeförsämringen förloras i genomsnitt en miljon kronor om dagen. Att åstadkomma sådana förändringar att dylika förluster kan undvikas eller i varje fall i väsentlig grad minskas framstår som en ytterst angelägen uppgift.

Vid behandlingen av frågor rörande en utvidgad tjänstepensionering har betydelsen av värdesäkra pensioner allmänt erkänts. Detta utgör ett stort framsteg. Men det vore givetvis en orimlig ståndpunkt att samtidigt fortsätta att hindra värdefasta pensionsförsäkringar enligt premiereservsystem, som erbjuder påtagliga fördelar i jämförelse med mer eller mindre renodlade fördelningssystem, bl. a. i fråga om systemets effekt på sparandet och därmed på förutsättningarna för ett stabilt penningvärde. Ett sådant tillvägagångssätt skulle innebära, att man söker blockera vägen för ett socialt betydelsefullt reformarbete för att uppnå vissa taktiska syften i striden om tjänstepensioneringens konstruktion.

I alla förslag till lösning av frågan om tilläggspensionering förutsättes f. ö. ett väsentligt sparande. Oberoende av hur tilläggspensioneringsfrågan löses, måste därför rimligtvis frågan om värdebeständig placering av de uppsamlade fondmedlen lösas.

Det vore likaså orimligt att skjuta undan frågan om värdefasthet för andra slag av livförsäkringar än pensionsförsäkring. Iver att ordna värdefasthet inom pensioneringsområdet låter sig svårligen förena med kallsinighet då det gäller lösningen av frågan om värdebeständighet inom andra närbesläktade försäkringsområden eller för det långsiktiga, bundna sparandet i allmänhet.

I vårt land händer det emellanåt att brännande aktuella reformspörsmål för lång tid försenas genom att någon sida av desamma hänvisas till en utredning med oerhört omfattande program, vilken utredning därför tar många år i anspråk. Behandlingen av värdebeständighetsfrågorna under senare år har gång på gång undanskjutits genom hänvisning till sambandet med olika utredningar. Sedan 1951 års penningvärdeundersökning avslutat sitt arbete,

pågår nu arbetet bl. a. inom 1955 års stabiliseringsutredning och 1957 års pensionskommitté.

Frågan om en förbättring av förutsättningarna att ordna i större eller mindre grad värdefasta försäkringar är emellertid så viktig och så aktuell att det vore alldeles orimligt att undanskjuta densamma med hänvisning till utredningar, som ej är speciellt inriktade på detta spørsmål. Både av hänsyn till önskvärdheten av snara reformer på pensionsförsäkringsområdet och med hänsyn till att det måste framstå som ett rättvisekrav att tillgodose även försäkringar i övrigt, bör arbetet på ett borttagande av de hinder som gällande försäkrings- och skattelagstiftning lägger för värdefasta försäkringar påbörjas utan dröjsmål.

Departementschefen uttalar i pensionspropositionen (sid. 103): »Värdebeständighetens problem har på senare år diskuterats även utan direkt samband med den aktuella pensionsdebatten. Enligt min mening bör man allvarligt pröva alla uppslag, som kan komma fram under ansträngningarna att åstadkomma värdebeständighet även i andra försäkringar än inom socialförsäkringen.» Detta vaga och till intet förpliktande uttalande vittnar inte om något livligare intresse för problemets lösning. Enligt vår mening bör därför en skyndsam utredning göras rörande den revision av gällande lagstiftning, som erfordras i syfte att erhålla ändrade bestämmelser senast till nästa års riksdag. En sådan utredning har en fristående funktion att fylla och kommer inte att kollidera med den översyn av lagen om försäkringsrörelse (FL), varom Kungl. Maj:t fattade beslut den 10 januari detta år, eller andra pågående utredningar.

I det följande lämnas en summarisk översikt av uppenbart betydelsefulla frågor om ändringar i gällande lagstiftning, som behöver vidtagas. Det ligger i sakens natur att under arbetets gång även andra därmed sammanhängande bestämmelser kan behöva upptagas till granskning.

Ändringar i syfte att möjliggöra partiell värdesäkring

a) Friare användning av överskottsmedel

Innan en mer utbredd marknad för indexreglerade lån uppkommit, är det troligt att försäkringsbolagen tvekar att träffa avtal om indexreglerade försäkringar. De försäkrade bör dock i möjlig mån kunna erhålla kompensation för penningvärdefall genom att försäkringsgivarna för detta ändamål använder överskottsmedel, som bl. a. uppkommer därigenom att fondkapitalet kan förräntas bättre än efter i försäkringssystemet antagen beräkningsränta. I gynnsamma fall skulle detta kunna medför full kompensation. De principer, som enligt nuvarande FL skall ligga till grund för användning av överskottsmedel, återfinns i 263 §, där det stadgas, att de försäkringstekniska

grunderna »skola avse att trygga bolagets förmåga att dels fullgöra sina förpliktelser enligt ingångna försäkringsavtal, dels bereda försäkring till en med hänsyn till försäkringens art skälig kostnad». Den här uttalade s. k. skälighetsprincipen anses innefatta ett krav på att uppkommande överskott inom ett livförsäkringsbolag skall, i den mån överskotten icke erfordras för rörelsens konsolidering, genom s. k. återbäring återföras till försäkringstagarna och fördelas mellan dem på ett skäligt sätt. Återbäringen är f. n. närmast en korrektion av premierna, som måste beräknas med vissa säkerhetsmarginaler. Denna korrektion kan visserligen tillgodoföras som en höjning av försäkringsförmånerna, men dessa höjningar kommer ej att utgå i proportion till indexstegringen. I försäkringstagarnas intresse bör det därför kunna ordnas så, att överskottsmedel i första hand används för tryggande av försäkringsförmånernas realvärde.

b) Friare placeringsregler

Då värdebeständigheten såvitt möjligt skall tryggas genom användning av överskottsmedel, gäller det att placera fonderna i så värdefasta tillgångar som möjligt. De placeringsobjekt, som därvid ifrågakommer, är aktier och fastigheter. Den placeringsfrihet, som f. n. är medgiven försäkringsbolag vid redovisning av *försäkringsfonden* enligt FL § 274, omfattar emellertid inte aktier och uppgår endast till 1/10 av fondens värde. 1945 års försäkringsutredning (SOU 1949: 25 sid. 173) framhåller härom i samband med behandlingen av värdebeständiga försäkringar: »Om erfarenheterna av de nu beslutade placeringsreglerna bli gynnsamma, vill utredningen för sin del tillstyrka, att ytterligare ett steg tages på vägen mot en friare placeringsrätt. I samband med en omprövning av denna fråga bör tagas under övervägande, om och i vad mån placering i aktier bör medgivas.» Lagstiftningen uppbärs i berörda stycken av betraktelsesättet under en förgången tid, då inflationsrisken ej beaktades och då möjligheterna till riskfördelning vid placering i goda aktier var mycket mindre än nu. En ändring av den anförda paragrafen är därför nu påkallad. Det bör därvid övervägas att utvidga placeringsfriheten till en väsentlig del av försäkringsfonden. I utländsk lagstiftning förekommer sålunda redan nu friare placeringsregler. Det bör givetvis även stå försäkringsgivaren fritt att placera återstående del av försäkringsfonden i indexreglerade skuldbevis av föreskriven säkerhetsgrad.

Fullständig värdesäkring

En fullständigt indexreglerad försäkring är emellertid tänkbar och vore ur vissa synpunkter den bästa lösningen. Försäkringsformen skulle innebära att både premier och fonder skulle uttryckas i »real»-kronor, varvid försäkringsgivarens utfästelse omfattade fullständig kompensation till försäk-

ringstagaren för eventuellt penningvärdefall enligt i försäkringsavtalet angiven indexserie. Försäkringsformen skulle uppvisa likheter med en försäkring i främmande valuta. Särskilda bestämmelser om »real»-kronefondernas redovisning i bolagets balansräkning är erforderlig för tillämpningen av denna försäkringsfond. Härvid kunde de i fråga om försäkring i utländsk valuta gällande grundsatserna tjäna som förebild. En närmare utredning av hithörande problem har givits i professor Tord Palanders arbete »Värdebeständighet, ett problem vid sparande, livförsäkringar och pensioner».

Revision av lagstiftning utom försäkringsområdet

Vissa justeringar av FL är sålunda nödvändiga, innan några former av värdefasta försäkringar kan tillämpas. Men även ändring av annan lagstiftning kan bli aktuell. De redovisningsfrågor, som uppstår för aktiebolagens del, om värdefasta skuldbevis finnes, skulle måhända kunna lösas enligt nuvarande lagstiftning, även om det skulle ge upphov till en del svårösta frågor och ovisshet innan praxis stabiliserats. Med den utförlighet, som kännetecknar nuvarande aktiebolagslag, vore det emellertid mest konsekvent att ge vissa anvisningar om indexskuldbevisens redovisning, varvid eventuellt särredovisning bör övervägas. De indexreglerade skuldbevisens konsekvenser för inteckningsväsendet bör även undersökas.

Olika former av indexklausul

Då det i det föregående varit tal om indexreglerade skuldbevis har åsyftats sådana skuldbevis, där kapitalbeloppet påverkas av index. Indexreglering kan emellertid även åstadkommas på så sätt att indextilläggen inbakas i räntan och ökar eller minskar denna. Ur juridisk synpunkt blir det i så fall fråga om ett skuldbevis med en i varje läge rörlig ränta. Vissa här berörda problem bortfaller, om en dylik tillämpning av indexregleringen skulle komma till användning.

Skattefrågor

I fråga om beskattningen gäller, att skattelagarna bör utformas så, att de civilrättsliga värderingsprinciperna i fråga om indexbevis också kan godtas vid bolagsbeskattningen. Härom råder nu ovisshet på en del punkter.

Allmänt gäller, att indexregleringen f. n. behandlas som en räntefråga ur skattesynpunkt, d. v. s. är avdragsgill för gäldenären och skattepliktig intäkt för borgenären. Indextilläggets behandling vid realisationsvinstbeskattningen är inte samordnad med indexskuldbevisens skattebehandling i övrigt. Frågan om indextilläggens beskattning över huvud bör därför upptas till prövning.

Så länge indexregleringen beskattas som intäkt, medför den nuvarande s. k. ränteskatten på kapitalförsäkringen, att värdestegringar, som inträffar på grund av indexregleringsklausulen å de indexreglerade skuldbevis, som kommer att utgöra en väsentlig beståndsdel av fonderna, »naggas i kanten» av beskattningen. Detta gäller vare sig försäkringsbolagen meddelar fullständigt indexreglerade försäkringar eller håller sig till kompensation för penningvärdets fall genom att ta i anspråk överskottsmedel. Här föreligger behov av en skattereform.

På grund av det anförda får vi föreslå,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om en skyndsam översyn av gällande bestämmelser i försäkrings-, aktiebolags- och skattelagstiftning samt annan berörd lagstiftning i syfte att avlägsna de hinder, som denna lagstiftning nu lägger i vägen för en utveckling av värdefasta försäkringar, och därmed underlätta en tillfredsställande lösning av trygghetsfrågan på ålderdomen och andra närbesläktade problem.

Stockholm den 4 mars 1958

Bertil Ohlin

Bertil von Friesen

O. Malmberg

Henning Gustafsson
i Skellefteå

Per A. Johnsson
i Kastanjegården

Sven Gustafson
i Göteborg

Ragnhild Sandström